

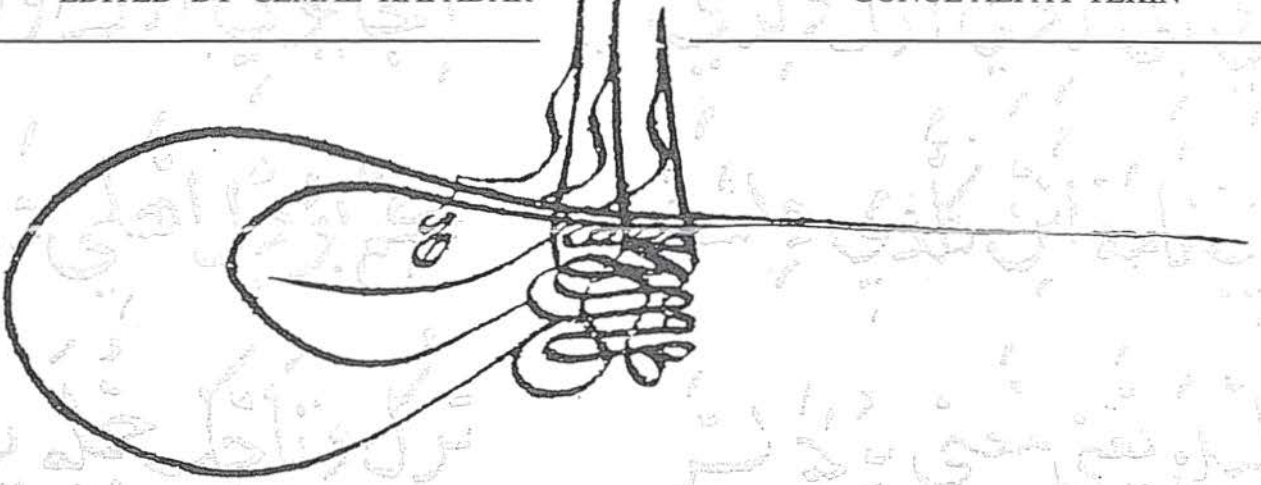
Established by ŞİNASİ TEKİN

JOURNAL OF TURKISH STUDIES
TÜRKLÜK BİLGİSİ ARAŞTIRMALARI

VOLUME 33/I
2009

EDITED BY CEMAL KAFADAR

GÖNÜL ALPAY TEKİN

FESTSCHRIFT IN HONOR OF
CEM DİLÇİN
I

Guest Editor
Zehra TOSKA

Published at the Department of Near Eastern Languages and Civilizations
Harvard University
2009

ŞÂİR NEDİM'İN MUHALLEFÂTI*

İsmail E. ERÜNSAL**

Ölen kişilerin sahip oldukları servetlerinin, borç ve alacaklarının mirasçılarının müracaatı veya devletin gerekli görmesi durumunda tesbiti sonunda hazırlanan belgelerin yer aldığı defterler muhallefât veya tereke defterleri diye adlandırılmışlardır. Bu tesbit sonucunda ya miras kalan eşya değerleri belirlenerek satılıp elde edilen miktardan ölen kişinin borçları, muhallefât işlemi için yapılan masraflar ve defin için harcanan para düşüldükten sonra kalan miktar mirasçılar arasında bölüştürülmekte veya devlet tarafından müsadere edilmekteydi. Mirasın tesbiti sırasında mirasçıların tek tek belirtilerek ölenle olan yakınlıklarının ortaya konulması, terekede yer alan eşyanın teker teker sayılması ve değerlerinin belirlenmesi, ölenin sahip olduğu gayr-ı menkullerin, kölelerin, cariyelerin tesbit edilmesi, borç ve alacaklarının belirlenmesi bu defterleri iktisadî ve ictimâî hayatımız ve hukuk tarihimiz için değerli bir kaynak haline getirmektedir.¹ Tereke defterlerinin iktisadî ve içtimâî hayatımız için ne derecede önemli bir kaynak olduğu birçok araştırmacı tarafından örneklerle ortaya konulmuş bulunmaktadır.

* Bu makaleyi hazırlarken yardımlarını gördüğüm Doç. Dr. Bilgin Aydın'a, Talip Mert'e ve Dr. Rıfat Günalan'a teşekkür ederim.

** Marmara Üniversitesi.

¹ Tereke defterlerinin iktisadî ve ictimâî hayatımız için önemini Ömer Lütfi Barkan veciz bir şekilde şöyle ifade etmektedir:

“Ölenlerin içtimâî menşelerine, medenî hallerine ve aile yapılarına ait bilgiler yanında; hayatta buldukları sırada tasarruflarında bulunan her türlü giyim ve ev eşyası ile mobilya ve mutfak takımlarını; kiler mevcudunu; ev, bağ, bahçe ve değirmen... gibi malları; köylerdeki çiftlik bina ve araçları ile hayvan cins ve mikdarlarını; anbarlarda mevcut veya tarlalarda ekili tahılın mikdar ve çeşitlerini; atölye ve ticarethanelerdeki aletlerle malzemenin veya ticari malların çeşit ve mikdarlarını vermekte ve bütün malların tahmini veya (müzayede ile satışları sonunda) fiili olarak tahakkuk etmiş olan fiyatlarını, ayrı ayrı tesbit ve nakleden bu defterler sayesinde muayyen tarihî devirlerde ve bölgelerde muhtelif içtimâî zümreler arasında servetin dağılımı ve unsurları; maddi kültürün vasıf ve imkânları; hayat, konfor veya lüksün seviyesi; silahların ve elbiselerin envai; her türlü imalathaneler ile ziraî işletmelerin teşkilâtı, istihsal vasıta ve kapasiteleri, ticarî işletmelerin teşkilâtı, istihsal vasıta ve kapasiteleri, ticarî usul ve münasebetler, kredi şekilleri... gibi mühim mevzuların aydınlatılması imkânı hasıl olmaktadır”. Ö. Barkan, “Edirne Askeri Kassamına Ait Tereke Defterleri (1545-1659)”, *T.T.K. Belgeler*, c.III/5-6 (1968), s. 1-2.

Bugüne kadar genellikle İstanbul, Edirne ve Bursa Şer'i Sicillerindeki tereke defterleri üzerinde yoğunlaşan çalışmalarda² Barkan'ın tesbitinden de anlaşıldığı gibi daha çok iktisadî ve içtimaî konulara ehemmiyet verildiği görülmektedir. Kültür tarihimiz bakımından tereke defterlerinin önemini vurgulayan çalışmalara ise, kitap listelerinin değerlendirilmesi dışında pek rastlanılmamaktadır.

Tereke defterlerinde ölenin eşyaları sıralanırken sağlığında sahip olduğu kitaplar da bir liste halinde verilmekteydi. Bu listeler sayesinde belli bir bölgede ve devrede değişik sınıflardan kişilerin sahip oldukları kitapların niteliği, sayısı hakkında bilgi sahibi olunabileceği gibi hazırlanacak istatistikler sayesinde hangi kitapların daha çok okunduğu, kitap fiyatlarının diğer eşyaya oranla değerleri hakkında da bir fikir edinilebilir. Yine bu listelerden hareketle günümüze ulaşmayan birçok kitabın izlerini sürmek de mümkün olabilmektedir. Tereke defterlerini bu yönüyle ele alan bazı araştırmacılar olmuştur. Halil Sahillioğlu Bursa Şer'i Sicillerindeki 897/1492 yılına ait bir tereke defterinde bulunan kitap listeleri üzerinde bir araştırma yapmışsa da bu araştırmanın sadece özeti neşredilmiştir.³ Said Öztürk İstanbul'un onyedinci asrına ait tereke defterlerini inceleyerek kitapların terekelerdeki payını, kitap sahiplerinin sosyal yapılarını, konu itibariyle kitapları tesbit etmiştir.⁴ Selanik⁵ Şam,⁶ Bursa⁷ gibi şehirlerin terekeleri kullanılarak bu konuda başka çalışmalar da yapılmıştır.

Tereke defterlerindeki kayıtlardan yararlanarak kültür tarihimizde önemli yeri olan bazı şahsiyetler hakkında klasik kaynaklarda verilen bilgileri düzeltmek, genişletmek ve

² Tereke Defterleri üzerinde yapılan bazı önemli çalışmalar şunlardır: Halil İnalçık, "15. Asır Türkiye İktisadî ve İçtimaî Tarihi Kaynakları," *İ. Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası*, c. XV/1-4 (1955), s. 51-75; Ö. Barkan, "Edirne Askeri Kassamına Ait Tereke Defterleri (1545-1659)", *T.T.K. Belgeler*, c.III/5-6 (1968), s.1-479; Halil Sahillioğlu, "Onbeşinci Yüzyılın Sonu ile Onaltıncı Yüzyılın Başında Bursa'da Kölelerin Sosyal ve Ekonomik Hayattaki Yeri," *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 1979-1980 Özel Sayısı (1981), s.67-138; Hüseyin Özdeğer, 1463-1640 Bursa Şehri Tereke Defterleri, İstanbul 1988; Yuzo Nagata, *Materials on the Bosnian Notables*, Tokyo 1979; Yvonne J. Seng, *The Üsküdar Estates (Tereke) as Records of Everyday Life in an Ottoman Town, 1521-1524*, Basılmamış Doktora Tezi, The University of Chicago, 1991; Said Öztürk, *Askeri Kassama âit Onyedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo-Ekonomik Tahlil)*, İstanbul 1995. Tereke defterleri üzerine yapılan çalışmalar şu çalışmada geniş bir şekilde değerlendirilerek verilmiştir: Joyce Hedda Matthews, *The Ottoman Inheritance Inventory as an Exercise in Conceptual Reclamation (CA. 1600-1675)*, Basılmamış Doktora Tezi, Binghamton University (State University of New York), 2001, s. 38-54.

³ Halil Sahillioğlu, "Ottoman Book Legacies," *Islamic Quarterly* 19 (1975), s.195-197.

⁴ Said Öztürk, *a.g.e.* s. 174-184.

⁵ Meropi Anastassiadou, "Livres et Bibliothèques dans les Inventaires apres Décès de Salonique au XIXe siècle", *Revue des Mondes Musulmans et de la Méditerranée*, no. 87-88 (Aix-en-Provence, 1999), s. 111-141; Meropi Anastassiadu, "Des Défunts Hors du Commun: Les Possesseurs de Livres dans les Inventaires apres Décès Musulmans de Salonique", *Turcica*, no. 32 (2000), s. 197-252.

⁶ Colette Establet et Jean-Paul Pascal, "Les livres des gens a Damas vers 1700", *Revue des Mondes Musulmans et de la Méditerranée*, no. 87-88 (Aix-en-Provence, 1999), s. 143-175.

⁷ Klaus Liebe-Harkort, *Beitrag zur sozialen und wirtschaftlichen Lage Bursas am Anfang des 16. Jahrhunderts*, Hamburg 1970, s. 116-127; Ali İhsan Karataş, "Tereke Kayıtlarına Göre XVI. Yüzyılda Bursa'da İnsan-Kitap İlişkisi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 8, no. 8 (Bursa 1999), s. 317-328 ; Ali İhsan Karataş, "Osmanlı Toplumunda Kitap (XIV -XVI. Yüzyıllar), *Türkler*, c. XI, editörler Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Ankara 2002, s. 896-908.

zenginleştirmek de mümkün olabilmektedir. Tereke defterleri bu açıdan, Fekete'nin çalışması dışında,⁸ bir kaynak olarak kullanılmamışlardır.

Şuara tezkirelerinin şairler hakkında verdikleri bilgiler genellikle belli konular etrafında toplanır. Bu yüzden hem sınırlı hem de kurudur. Buna karşılık muhallefât kayıtları ise bir şâirin maddi ve manevi dünyasını, âilesini, yaşayışını, meraklarını v.s. aydınlatmada bize son derecede yardımcı olurlar. Bursalı mutasavvıf ve şâir Lâmi hakkında yazmış olduğum bir makalede Lâmi'nin tereke kaydını da neşretmiş, bu tür kayıtların edebiyat tarihine kaynak olarak değeri üzerinde durmuş ve bu şairimizin hayatının çeşitli yönlerini aydınlatma bakımından da bu kayıttan nasıl yararlanabileceğimizi göstermeye çalışmışım. Bu makalede de Lâle devrinin ünlü şâiri Nedim'in muhallefât listesi değerlendirilecektir.⁹

Büyük şöhretine rağmen hayatı hakkında son derecede sınırlı bilgiye sahip olduğumuz şairlerden biri XVIII. asır şairlerinden Nedimdir. Büyük şöhretine rağmen Nedim'in hayatının bazı noktaları, kaynakların suskun kalması dolayısıyla yeterince aydınlığa kavuşturulamamıştır. Bilindiği gibi Nedim'in hayatı hakkında ilk bilgilerimizi Ali Canip Yöntem'in çalışmalarına borçluyuz¹⁰. Yöntem bu şairle ilgili olarak yazdığı birkaç makalede¹¹ dönemin tezkirelerini ve bir yazma eserde mevcut Nedim'le ilgili muhallefât kaydının giriş bölümünü kullanarak ortaya şâirin hayat hikayesini aydınlatacak yeni bilgiler koymuştur.

Ancak Yöntem bu makalesinde belirttiği gibi Nedim'le ilgili muhallefât kaydının yalnızca giriş kısmına ulaşabildiği¹² için bugüne kadar araştırmacılar bu kayıttan yararlanarak sadece Nedim'in ikamet ettiği semt ve âilesi üzerinde durabilmişler ve Nedim'in hayat hikayesine sınırlı bir katkıda bulunabilmişlerdir. Bu makalede ise yeni tesbit edilen muhallefât listesinin bütünü yayınlanarak Nedim'in hayatının çeşitli yönlerine ışık tutulmaya çalışılacaktır.

Mahmiye-i İstanbul'da Mahmud Paşa Mahkemesi nâibi olup mahrûsa-i Galata muzâfâtından kasaba-i Beşiktaş'ta Tekerlek Mustafa Çelebi mahalle[si] ahâlisinden iken

⁸ L. Fekete, "XVI, Yüzyılda Taşralı Bir Türk Efendisinin Evi," çev. Saddretin Karatay, *Bellekten* c.XXIX/116 (1965) s.615-638.

⁹ ŞS. Kısmet-i Askeriye 7677.

¹⁰ XX. Asrın ilk çeyreğinde Nedim'le ilgili olarak bildiklerimizi İbrahim Alattin [Gövsâ] şöyle ifade etmektedir: "Türklerin ve bütün dünyanın en büyük şâirlerinden biri olan Nedim'in hususi hayatı hakkında ne kadar yazıktır ki kâfi derecede malumat kalmamıştır. Kurûn-ı ûlâda, yani iki bin sene evvel yaşamış olan bazı büyük adamların hayatları hakkında zamanımıza kadar gelmiş olan tafsilat daha fazladır. İki yüz sene evvel ölen Nedim'in ise hayatta iken te'ehhül edip etmediği, evlâdı olup olmadığı hakkında bile malumat yok. Şahsî hayatı i'tibarıyla Nedim sanki ezmine-i kable't-tarihte yaşamış bir zâta benzer", *Nedim*, İstanbul 1927, s. 3.

¹¹ Ali Canip [Yöntem], "Bazı Mecmualara Dâir", *Hayat Mecmuası*, c. II, no. 32 (İstanbul 1927), s. 103-105; a.g.m. "Nedim'in Hayatı ve Muasırlarının Telakkileriyle Yaşadığı Devirde Edebî Mevkii", *Türkiyat Mecmuası*, c. I (İstanbul 1925), s. 173-184; a.g.m., "Nedim'in Hayatı ve Çağdaşlarının Üstündeki Tesirleri", *III. Türk Tarih Kongresi* (Ankara 15-20 Kasım), Ankara 1948, s. 109-121.

¹² Ali Canip Yöntem, III. Türk Tarih kongresinde verdiği tebliğde bu kaydın yer aldığı yazmanın Murad Molla Kütüphanesindeki 1550 numaralı yazmada olduğunu bildirmektedir (s. 112). Fevziye Abdullah Tansel ise *İslam Ansiklopedisi*'ndeki Nedim maddesinde (c. IX, s. 170) yazmanın numarasını 1115 olarak vermektedir. Ancak her iki yazmada da böyle bir kayda rastlayamadım.

bundan akdem intikâl-i dâr-ı bekâ iden merhûm Nedim Ahmed Efendi bin Şeyh Mehmed Efendi'nin verâseti zevce-i menkûhâ-i metrûkesi Ümmü Gülsüm Hâtun ibneti İbrahim Efendi ile sulbiye-i sagîre kızı Lübâbe'ye ve li-eb kız karındaşları Rukiye Hâtun ve Hâmide Hâtun ile gâ'ibe ani'l-beled Ayşe Hâtun'a münhasıra olduğı şer'an zâhir ve mütebeyyin oldukdan sonra sagîre-i mezbûrenin tesviye-i umûruna bâ-hüccet-i şer'iiye vasîsi İbrahim Çelebi b. El-Hâc Mustafa ile verese-i mezbûrât taleb ve ma'rifetleriyle tahrîr ve taksîm olunan tereke-i müteveffâ-i mezbûrdur ki ber vech-i âtî zikr olunur. Fî'l-yevmi'l-hâmis 'aşera min şehr-i Rebûlâhir li-sene selâse ve erbaîne ve mie ve elf

▪ Fetevâ-yı merhûm Ali Efendi	5200
▪ Bezzâziye 1	2210
▪ Def'a, Bezzâziye 1	2000
▪ Molla Câmi' 2	900
▪ Şehâbüddin 1	120
▪ Tâbirnâme 1	160
▪ Gunye 1	150
▪ Ankaravî, Nâkıs	315
▪ Nâkıs Yümnî Efendi, Fetevâ	600
▪ Dîvân-ı Envâl 1	360
▪ Dîvân-ı Şevket 1	450
▪ Dîvân-ı Ebi Temmâm	200
▪ Dîvân-ı Zahîrî 1	100
▪ Edebü'l-Küttâb 1	600
▪ Umde 1	100
▪ Sihâh-ı Cevherî	1620
▪ Edebiyât cilt 3	900
▪ Hilâf-ı İsfahânî	150
▪ Telvîh	600
▪ Muhtâr-ı Sihah 1	220
▪ Nâkıs, Ali Efendi Fetevâ	310
▪ Dede Cöngî	720
▪ Humâs 1	315
▪ Mevâkîf 1	240
▪ Vâkiât-ı Husâmiye 1	100
▪ Tefsîr-i Kadı 1	4060
▪ Hülâsatü'l-Fetâvâ	642
▪ Durretü'l-Fevâz 1	320
▪ Luğat, alâyî 1	159
▪ Münye 1	480
▪ Ferheng 1	384
▪ Tercüme-i İncil 1	200
▪ Yetîmetü'd-Dehr	1980

▪ Telhîs 2.....	396
▪ Fındık Efendi Sakkı 2	1890
▪ Saktu'z-Zend 1.....	390
▪ Dâmâni Şerh-i Muğnî	1000
▪ Dîvân 1	300
▪ Târih-i Aynî 1	300
▪ Tezkire-i Devletşah.....	400
▪ Hâfız Dîvân (2)	410
▪ Dîvân-ı Sahk	240
▪ Tavzîh 1	510
▪ Yahya Dîvânı 1	325
▪ Sâmirü'l-Esâmî 1	120
▪ Zav', âlâyî 5.....	400
▪ Muğni'l-lebîb.....	1110
▪ Dîvân ve Resâyil 5	420
▪ Kavl-i Ahmed, âlâyî 5.....	330
▪ Şerh-i Metâli', âlâyî 5	240
▪ İ'râb, âlâyî 5	300
▪ Câmî'ü'l-Füsûleyn 1	300
▪ Kâfiye, âlâyî 5	354
▪ Tercîh-i Bünyât, âlâyî 5	360
▪ Resâyil, âlâyî 5.....	480
▪ Üskübî, Fetâvâ 1	310
▪ Celâlüddin ve Ferâiz 2	210
▪ Hâşiye, âlâyî 5.....	120
▪ Dinkoz, âlâyî 5.....	590
▪ Hâşiye-i Yakub Paşa.....	240
▪ Kavl-i Lems	200
▪ Şerh-i Molla Câmî	150
▪ Kitâbü'l-Fâhir	200
▪ Resâyil, âlâyî	180
▪ Evrâk-ı Perîşan ve Cüzdân.....	570
▪ Hartî aded 6.....	600
▪ Yekûn-ı semen-i kütüb.....	44 296
▪ Köhne Yasdık.....	540
▪ Sade Kadife Yasdık (5).....	2000
▪ Kadife Yasdık (7).....	2540
▪ Sade Kadife Yasdık (6).....	3800
▪ Çatma Yasdık 6 Çift.....	7200
▪ Kıbrıs Yasdığı	(5) 800

▪ Kadife Yasdık	300
▪ Köhne Yasdık.....	300
▪ Minder.....	(5) 3198
▪ Minder.....	700
▪ Minder.....	570
▪ Minder.....	720
▪ Minder.....	(2) 1460
▪ Minder.....	450
▪ Minder.....	(2) 360
▪ Minder.....	(6) 1780
▪ Minder.....	500
▪ Minder.....	(2) 480
▪ Köhne Minder	270
▪ Minder	840
▪ Minder.....	(2) 600
▪ Minder.....	720
▪ Kebir Minder.....	1700
▪ Def'a Köhne Kıbrıs Yasdığı	840
▪ Def'a Kadife Yasdık	3840
▪ Köhne Çatma Yasdık Yüzü	600
▪ Def'a Sâde Kadife Yasdık	2040
▪ Köhne Pencere Perdesi	450
▪ Köhne Çuka Kapı Perdesi	720
▪ Basma Mak'ad Perde(3)	750
▪ Def'a Basma Mak'ad (3)	670
▪ Beyaz Kıbrıs Seccadesi.....	240
▪ Beledî Yasdık.....	1080
▪ Köhne Kaliçe ve Perde.....	1080
▪ Köhne Eyer	120
▪ Köhne Beledî Döşek	205
▪ Kırmızı Şilte.....	850
▪ Def'a Kadife Yasdık(12).....	3400
▪ Def'a Yasdık(5)	1300
▪ Köhne Yasdık.....	1170
▪ Köhne Kırmızı Kara Mak'ad	900
▪ Köhne Kaliçe Seccâde	520
▪ Köhne Yasdık (2).....	200
▪ Def'a Köhne Çuka Kapı Perdesi.....	690
▪ İbrişim Seccâde.....	1080
▪ Köhne Yorgan ve Şilte.....	500

▪ Mâî Velençe Mak'ad (4).....	3000
▪ Beyaz Velençe	960
▪ Köhne Yasdik ve Yorgan.....	400
▪ Kapı Perdesi	450
▪ Yemenî Yorgan.....	400
▪ Köhne Sandal Yorgan	114
▪ Beyaz Şilte	810
▪ Atlas Dikme Yorgan	1660
▪ Hatâyî Yorgan.....	720
▪ Köhne Yemenî Yorgan	180
▪ Köhne Kapı Perdesi	105
▪ Köhne Baş Yasdığı(2).....	130
▪ Pencere Perdesi	400
▪ Mantârî Kapı Perdesi	1750
▪ Mum Mikrası (2).....	270
▪ Sim Kabaralı Mum Mikrası	1180
▪ Köhne Mak'at Perde	390
▪ Harir Mardin Mak'atı	5000
▪ Duvar ve Perde.....	1650
▪ Basma Perde ²	150
▪ Köhne Cezâyir İhramı.....	420
▪ Köhne Çuka Perde	180
▪ Köhne Yasdik.....	90
▪ Yüz Yasdığı	240
▪ Mihrablı Seccade	520
▪ Mardin Seccadesi.....	600
▪ Beyaz Pencere Perdesi	198
▪ Köhne Çakşır	320
▪ Mâî Çuka Kapı Perdesi	770
▪ Köhne Kutnî Kaftan	1100
▪ Köhne Şâmî Kese Çukası.....	1300
▪ Köhne Sade Anteri	420
▪ Köhne Kırmızı Sof Ferâce	840
▪ Köhne Şal.....	300
▪ Çuka Zirâî	720
▪ Köhne Anterî ve Seccâde.....	215
▪ Kemberbend Kuşak.....	1200
▪ Def'a Kemberbend Kuşak.....	1640
▪ Köhne Alaca Kutni Kaftan	500
▪ Köhne Kaftan ve Anteri	600

▪ Havlu, Makreme ve Futa.....	240
▪ Köhne Kuşak ve Çuka perdesi.....	200
▪ Mor Çakşır	600
▪ Bürümcük Çitlik.....	620
▪ Köhne Sof Ferace ve Çakşır	450
▪ Kırmızı Sof Ferace ve Çuka.....	1640
▪ Def'a Sof Ferâce	1320
▪ Köhne Sof Ferâce (2).....	1080
▪ Köhne Mâî Sof Ferâce	300
▪ Fânuz Hırdavatı.....	1080
▪ Kırmızı Çuka Yağmurluk(1) ve Kebe(1)	3600
▪ Köhne Sade Zıibun (2).....	300
▪ Dûrbîn	385
▪ Köhne Destâr	1260
▪ [.....] Beyaz Kutni Kapama	840
▪ Çuka Kise.....	45
▪ Abdest Makremesi ve Dûlbend örtüsü	360
▪ Köhne Abâyi	480
▪ Köhne Sûzenî	210
▪ Kırmızı Çuka Kaplı Kakum Kürk.....	5900
▪ Ham Çuka Kaplı Sincap Kürk	2700
▪ Def'a Ham Çuka Kaplı Sincap Kürk	6000
▪ Çatma Kakum Kürk	2420
▪ Köhne Samur Kafa Üst Kürk.....	9000
▪ Kademî Çuka Kaplı Samur Kürk.....	20 160
▪ Beyaz Tilki Kürk.....	3200
▪ Yassı Çuka Beyaz Tilki Kürk	4800
▪ Çuka Kaplı Fersûde Kürk	4000
▪ Beş Keremsut Kakum Kürk.....	2600
▪ Çuka Kaplı Sincap Kürk	3020
▪ Köhne Yemenî Fersûde Kürk	1200
▪ Mâî Keremsut Kaplı Sincap Kürk.....	2030
▪ Köhne Abâyî ve Anterî	1200
▪ Yelpâze (2).....	150
▪ Çuka Haşe (2)	800
▪ Ayna.....	260
▪ Alaca Yasdik.....	60
▪ Köhne Acem Kiçesi	600
▪ Yemenî Yorgan Yüzü	345
▪ Çuka Ferâce	800

▪ Yemenî Yorgan.....	720
▪ Köhne Velençe	210
▪ Köhne Sandık.....	150
▪ Köhne Çuka Yemeni.....	315
▪ Köhne Destâr	840
▪ Def'a Köhne Destâr	560
▪ Def'a Destâr.....	210
▪ Sedefkârî Çekmece	780
▪ Yıldızlı Sim Kab.....	4000
▪ Sim Kab ve Çinkur.....	8000
▪ Sagir Çekmece (1).....	60
▪ Tahta Sandık	270
▪ Aba Abdest Makraması.....	150
▪ Pencere Timuru (9)	198
▪ Sim Kılıç.....	2100
▪ Ayna.....	405
▪ Def'a, Ayna	210
▪ Sedefkârî İskemle.....	340
▪ Sagir İskemle	210
▪ Timur Mangal ve İskemle	480
▪ Piştahta.....	327
▪ Sepet Sandık (4).....	150
▪ Sagir Sim Kuşak	300
▪ Hurdebîn	620
▪ Boyama(6).....	1200
▪ Sagir Kakum Kürk.....	960
▪ Saçaklı	4920
▪ Örf, Kavuk, Başlık, Kutu.....	900
▪ Sagir Sof ve Çuka Ferace.....	1130
▪ Sagir Hatâyî Kaftan.....	690
▪ Sagir Dibâ Anteri	400
▪ Altun Zümrüd Yüzük.....	11 000
▪ Altun Bilezik çift, miskal, dirhem.....	6840
▪ Def'a Altun Bilezik miskal, dirhem.....	3435
▪ Pandül Saat.....	2590
▪ Kemik Kaşık	135
▪ Mükemmel İncu Kuşak.....	10 000
▪ İncu Şemsiye Sagir Tepelik... ..	6480
▪ Oyma Kemik Sakal Tarağı.....	600
▪ Kemik Sûye Kuşak ve Kolan.....	450

▪ Sırmalı Kolan	300
▪ Habbe Zümrüd Küpe.....	18 000
▪ Sedefkârî Şıhta	1100
▪ Simli Bıçak.....	240
▪ Simli Buhurdan	1400
▪ Pirinç Mangal ve Tahta	1320
▪ Mukavva Divat.....	400
▪ Kemik Kaşık Sedef	160
▪ Billur Fanus.....	90
▪ Sagir Kase	400
▪ Def'a Kase	180
▪ Yıldızlı Leğen İbrik.....	1200
▪ Fağfur Tabak (aded 9).....	480
▪ Def'a Fağfur Tabak, Bardak	330
▪ Def'a Fağfur Tabak	720
▪ Fağfur Fincan (6) Zarf(6).....	270
▪ Yanyakârî Fincan Zarfi	360
▪ Kütahya Tabacağı ve Fincan ve Kase	85
▪ Tas Şamdan	360
▪ Sineklik	81
▪ Geçme Çubuk ve Asa.....	210
▪ Sandal Parçası Mercan Kökü	480
▪ Ağaç İskemle	75
▪ Garar	120
▪ Kahve Değirmeni	180
▪ İskemle	20
▪ Duhan Sağrası	45
▪ Su Kabağı.....	20
▪ Çubuk Kubur	120
▪ Ağaç Havan.....	30
▪ Köhne Çizme	60
▪ Terazi ve Dirhemler	120
▪ Sandık	170
▪ On iki hazneli çadır.....	10 080
▪ Çadır Matbahı	1200
▪ Çadır Kenifi	300
▪ Kütahya Fincan, Tabak, Zarf	33
▪ Orta Sini	360
▪ Kebir Sini	1500
▪ Fenar	360

▪ Kefkir Keçe.....	210
▪ Kenleri (?) (3)	300
▪ Sahan Lengeri	180
▪ Kapaklı Sahan	1600
▪ Tas Bakraç	240
▪ Ocak Perdesi	60
▪ Hasır	60
▪ Değirmen Taşı.....	90
▪ Evânî-i Nühâsiye kıyye 100.....	12 000
▪ Arap Cariye Be-nâm-ı Anber.....	15 600
▪ Kula Bargiri 1 re's	4800
▪ Zehâyir ve Hırdavat-ı Menzil	1200
▪ Altın Kuşak miskal 37 dirhem 12 fi (500)	18 700
▪ Sadefli Divat	360
▪ Yelpâze Kamçı	75
▪ Cem'ân Yekûn	344 276

**Sagîre-i mezbûreye isti'mâl için hissesine mahsûben
alıkonulan eşyâdır ki zikr olunur.**

▪ Köhne Yorgan Çarşab	760
▪ Minder	265
▪ Kadife Yasdık (12).....	5050
▪ Köhne Yasdık.....	202
▪ Mâî Velençe	329
▪ Ocak Perdesi	251
▪ Velençe Yasdık Garar (1)	720
▪ Yemenî Kürk.....	500
▪ Orta Kiçesi	1000
▪ Sekiz Makreme	348
▪ Sahan (5) Kapak (3).....	340
▪ Leğen, İbrik	285
▪ Yekûn	10 100

Müteveffâ-yı mezbûrun nükûd-ı mevcûdesidir ki ber-vech-i âtî zikr olunur.

▪ Mısır Tuğralısı Altun aded 30, fi 315	9450
▪ Nısfıye Zerr-i Mahbûb aded 66, fi 150	10 200
▪ Yıldız ve Fındık Altunı aded 112, fi 420	47 040
▪ Mısır Zincirlisi Altun aded 89, fi 228	29 904
▪ Tunus Altunı aded 4, fi 360	1440

▪ Nısfıye Fındık Altını aded 22, İstanbul Altını aded 5.....	5300
▪ Kelime-i Şehâdet Yazılı Altın aded 10, fi 150.....	1500
▪ Çil Akçe	1572
▪ Cedid Para ve Beşlik ve Osmânî (?) ve Çamşûre (?)	4071
▪ Mahlût Guruş (64).....	7280
▪ Yekûn Nükûd	118 158
▪ Cem'an Yekûn	516 830

Minhâ el-İhrâcât

▪ Techîz ve Tekfîn	7200
▪ Mihr-i müeccel-i müsbet ber vechi'l-mezbûr Ümmü Gülsüm Hâtun'a.....	24 000
▪ Duyûn-ı müsbete Es-Seyyid Ali Çelebi ve İbrahim Çelebi ve Küçük İbrahim bâ-hüccet-i şer'iyeye	13 329
▪ Duyûn-ı müsbete Haffâf el-Hâc Abdullah ve Musa b. Abdullah ve Sînâ Mehmed bâ-hüccet-i şer'iyeye.....	6163
▪ Duyûn-ı müsbete Yağcı Mehmed ve Terzi Haçador ve Çukacı İstamad bâ-hüccet-i şer'iyeye	6583
▪ Duyûn-ı müsbete Selman Hoca ve Sahnâf Mahmud ve Molla Abdurrahman ve Etmekçi ve Terzi İsmail	1854
▪ Deyn-i müsbet Dâye Muammere Hâtun ve Mehmed Çelebi ve Kuyumcu ve Acem zimmî ve Rizo	2430
▪ Resm-i âdî ve kassâmiye ve hüddâmiye	10 800
▪ Dellâliye-i kütüb ve eşyâ	4900
▪ Ve kâtibiyye-i kütüb ve eşyâ	1800
▪ Harc-ı kısmet-i kalemiye ve sarrâf	900
▪ Hammâliye ve Ücret-i Kayık	1020
▪ Ta'âmiye ve sâir masrûfât	731
▪ Kaydiye-i Defter	300
▪ Yekun	82 010

Sahhu'l-bâki 434 820

Hissetü'z-zevceti'l-mezbûre Ümmü Gülsüm Hatun	54 352
Hissetü'n-nesebi'l-mezbûre-i sağîre Lübâbe.....	217 410
Hissetü'l-uhti'l-mezbûre Rukiyye Hatun	54 352
Hissetü'l-uhti'l-mezbûre Hâmide.....	54 352
Hissetü'l-uhti'l-mezbûre 'Âişe Hatun	54 352

Nedim Ahmed Efendi'nin mesleği gereği büyük bir çoğunluğu dinî ilimlerle ilgili, değeri 44 296 akçe olan 68 kitabı bulunmaktadır¹³. Bu kitaplar arasında önemli sayıda fetvâ kitabı mevcuttur. Koleksiyonunda Nedim'in edebiyatla ilgisini gösteren Arapça, Farsça, Türkçe yirmi kadar kitap vardır. Bunların arasında Arapça *Dîvân-ı Ebi Temmâm*, *Yetimetü'd-Dehr*, *Saktu'z-Zend* Farsça *Dîvân-ı Şevket*, *Dîvân-ı Zahîr* gibi anlaşılması güç olan eserler, ayrıca Arap belâğatıyla ilgili kitaplar bulunması Nedim Ahmed Efendi'nin her iki dile de vukufiyetini göstermektedir. Listede adı geçen Ebu'l-A'lâ el-Ma'arri'nin *Saktu'z-Zendî* dönemin ülemâsının terekelerinde pek de rastlanılmayan bir kitaptır. Acaba Nedim, Ebu'l-A'lâ'ya özel bir ilgi mi duymaktaydı. Nedim, Hâfız'a de ilgi duyuyor olmalıdır ki kütüphanesinde Hâfız Dîvanı'nın iki nüshası vardı.

Nedim'in kütüphanesinde Türk şâirlerinden sadece Yahya Bey'in divanı vardır. Listede yazarları belirtilmeden bir *Dîvân* ve beş *Divân* ve *Resâ'il*'den ve üç ciltlik bir edebî eserden bahsedilmektedir. Listeyi hazırlayan kâtibin, işin kolayına kaçarak birçok yerde kitapların adlarını verecek yerde Resâyl, *Dîvân* ve Resâyl, kitâbu'l-Fâhîr ve Edebiyat şeklinde geçiştirmesi, Nedim'in koleksiyonundaki edebî eserlerin değerlendirilmesini güçleştirmektedir.

Bilindiği gibi Nedim Aynî *Tarihi*'nin tercüme heyetinde yer almıştı. Listede verilen *Târih-i 'Aynî*, bu eserin tercümesinin mi yoksa orijinalinin mi bir nüshası olduğunu bilememekteyiz. Bu, Nedim'in *Aynî Tarihi*'nden tercüme ettiği bölüm de olabilir. Muhtemelen bu sebeple kitaba 300 akçe gibi düşük bir değer biçilmiştir. Kitaplar arasında Nedim'in bi'z-zat tercüme ettiği *Sahâ'ifü'l-Ahbâr*'ın (*Müneccimbaşı Tarihi*) herhangi bir nüshasına ise rastlanılmamaktadır.

Nedim Ahmed Efendi'nin kitapları arasında bir müderrisin kitapları arasında bulunması pek de mu'tad olmayan bir de İncil tercümesi bulunmaktadır. Bu muhtemelen Hollanda elçisi Levinus Warner'in isteği üzerine Ali Ufkî'nin yaptığı tercümedir. Koleksiyonda böyle bir eserin yer alması herhalde tesadüfi olamaz. Zira İncil tercümesi kolaylıkla bulunup satın alınacak kadar yaygınlaşmamıştır. Bugün bile Yazma kütüphanelerimizde bulunan *Tercüme-i İncil* sayısı çok azdır.

¹³ Nedim, kütüphanesinde bulunan kitapların çalışmaları için yetersiz olduğunu Sadrazam Damad İbrahim Paşa'nın kütüphanesine hâfız-ı kütüb oluşuyla ilgili olarak yazdığı kıt'ada şöyle ifade etmektedir:

Fikri hemîşe bu idi kim cümle sarfede
İlm-i şerîf hizmetine kâbiliyetin

Ammâ kitabsız nice mümkün deyü müdâm
Derd ile çâk iderdi girîbân-ı mihnetin

Yanlı ş bir iki cüz'-i perâkende cem' idüp
Anlarla eyler idi izâ'at tabî'atın

Girmezdi pâk nüsha ele âriyet dahı
Herkes bilir kitâbının elbette kıymetin
Nedim Divânı, hazırlayan Muhsin Macit, Ankara 1997, s. 125.

Diğer dikkat çekici bir husus da listede herhangi bir matbu kitabın yer almayışıdır. Bilindiği gibi Müteferrika matbaasının ilk döneminde 17 kitap basılmıştı. Matbaanın hamisi olan İbrahim Paşa'ya muhakkak ki bu kitaplar takdim edilmişti. İbrahim Paşa'ya oldukça yakın olan Nedim'e de bu kitapların bir kısmının ihsan edilmesi beklenirdi.

Nedim'in ev eşyası, değerlerinden anlaşıldığına göre oldukça kalitelidir. Listedeki fiyatlarına bakılacak olunursa evinde değerli yastıklar, minderler, perdeler, yorganlar ve seccâdeler bulunmaktaydı. Bunların dışında Nedim'in çok değerli kürkleri vardı. Bazılarının değeri 20 000 akçeyi geçen bu kürkleri, muhakkak ki Nedim'e III. Ahmed ve Nevşehirli Damad İbrahim Paşa'nın ihsanları idi. Listedeki giyim ve ziynet eşyasına bakılacak olursa Nedim Efendi giyimine düşkün biriydi. Vefat edenlerin eşlerinin özel eşyaları muhallefât listelerine genellikle dahil edilmemekteydi. Ancak bu listede yer alan bilezik gibi değerli zinet eşyaları ve elbiseler Nedim'in hanımına ve kızlarına âit olmalıdır.

Nedim'in küçük kızı Lübâbe'nin kullanması için bırakılan giyecek ve eşyalar da kıymetleri belirtilerek Muhallefât kaydında ayrı bir başlık altında sıralanmıştır.

Nedim'in kendisine âit bir evi olmamalı ki listede bu konuda herhangi bir değerlendirme yoktur. Muhtemelen Nedim vakıf evlerinden birinde kirayla oturmakta ve listedeki oniki hazneli çadır, çadır matbahı ve çadır kenifini ise herhalde Kağıthane'deki Sa'dâbâd şenliklerinde kullanmaktaydı.

Nedim'in muhallefâtında hemen hemen mirasının beşte biri değerinde önemli miktarda nakit para bulunmaktadır. Buna karşılık borçlarının yekunu pek fazla değildir. Alacaklıları arasında Haffâf, yağcı, terzi, çukacı, ekmekçi, kuyumcu ve sahhaf esnafından bazı kimselerin adları geçmektedir.

Muhallefât kaydında tellallık ücreti yer aldığına göre listede yer alan eşyaların hepsi satışa çıkarılmıştır. Satıştan elde edilen 516 830 akçeden 82 010 akçe tutan masraflar düşüldükten sonra kalan 434 820 akçe şu şekilde paylaştırılmıştır: eşi Ümmü Gülsüm Hatun'a 54352, kızı Lübâbe'ye 217 410, kızkardeşleri Rukiyye, Hamîde ve 'Âişe Hatunlara da 54 352' şer akçe.

Merhum Çavuşoğlu hocamız Nedim'in "biyografik eserlerden derlenen bilgilerin açısından bakıldıkça hiçbir özelliği olmayan bir kişi" gibi gözüktüğünü söylemesi mübalağalı bir ifâde olmakla beraber belli bir ölçüde de gerçeği yansıtmaktadır. Gerçekten de muasırı olan tezkireciler ve müverrih Küçük Çelebi-zâde İsmail Âsım Efendi Nedim'i mesleğinde oldukça başarılı olmuş kemâl sahibi bir müderris veya kadı nâibi olarak resmetmektedirler. Küçükçelebi-zâde ilk olarak *Tarih*'inde 1136/1724 yılının vekayiini zikrederken Nedim'den sadrazamın huzurunda okunan tefsir derslerinde "kari-i ders" olması dolayısıyla "müderrisîn-i kirâmdan isti'dâd-ı tâm ile mevsûf ve benâm olan Nedim Ahmed Efendi" şeklinde bahs eder (s. 132). 1137/1725 vekayi'ini zikrederken de sadrazamın bir tefsir dersinden sonra "kari'-i ders Nedim Efendiye" mevsime uygun olarak sof ferâce ihsân edildiğini nakleder (s. 260). *Aynî Tarihi*'nin mütercimlerini sayarken de mütercimler arasında Nedim'in adı geçer (s. 360). 1138/1726 vekayi'inden bahsederken Çelebizâde bu defa Nedim'i Ramazan'da yine sadrazamın huzurunda okunulan *Tefsir-i*

Kâdî dersleri dolayısıyla “müderrişinden kâri’-i ders Mahmud Paşa Nâibi Nedim Ahmed Efendi’ye birer sof ferâce ve müstevfâ ‘atiyyeler ihsân ve in’âm buyurdular“ (s. 371) şeklinde anar. 1139/1727 yılı vekâyî’inde Nedim, Kapudan-ı derya Mustafa Paşa’nın konağında yapılan kış eğlencesinde sadrazama şiir sunan şâirler arasında “Mahmudpaşa nâibi Nedim efendi” şeklinde zikredilir (s. 425).

Eserinin bir başka yerinde de Küçük Çelebi-zâde 1140/1727-1728 yılı vekayî’i arasında yine sadrazamın huzurunda *Tefsir-i Kâdî* derslerinin yapılmasını naklederken “kâri’-i ders Nedim Efendi’nin kemâlât-ı zâtîyelerine i’tibaren tertîbi musammem olan silsilede rütbelerinde olan eskilerine takdim ile tahriklerini fermân buyurmalarıyla” (s. 558) diyerek Nedim’in mesleğinde hızla ilerlediğine işaret eder.

Tezkireci Sâlim Nedim’in Türkçe ve Farsça şiir yazmada kabiliyet ve hünerini uzun uzadıya anlattıktan sonra “Hâlâ tarîk-i ‘aliyye-i müderrişin-i kirâmdan ve gürûh-ı celile miyânesinde erbâb-ı kemâlin ma’rûf benâmırlarındur” der. (s. 661). Tezkireci Safâyî “eş’ârî gâyet muhayyel ve güftârî katı bî-bedeldir” diye andığı Nedim’in “hâlâ müderrişin-i kirâm zümresine dâhil olduğunu” söyler. Tezkireci Râmiz ise ilmiye mesleğine girdikten sonra Nedim’in görev yaptığı medreselerden bahseder ve edebi yönüne ise sadece “edebiyeye ve Fârisiyyede beyne’l-emsâl mahâret ile ser-firâz olduğundan” diyerek temas eder. Görüldüğü gibi Küçükçelebi-zâde Nedim’in şâirlik yönüne sadece bir yerde temas ederken muasırı üç tezkire yazarından şiirleri üzerinde uzun uzun mütalaalar serd eden Sâlim hâriç diğer ikisi “tâze-zebân”, “ahdin şu’arâsından ve ahdin füsehâsından” gibi vasıflarla tavsif ettikleri Nedim’in daha ziyade ilmiye yönü üzerinde dururlar. Şâirlik yönünü öne çıkararak devrin padişahıyla ve diğer devlet adamlarıyla olan münasebetinden ise hiç söz etmezler. Bunlara bir de Nedim’in tercüme ettiği *Müneccimbaşı Tarihi* önsözünde kendisinin temas ettiği on yılı aşkın tercüme faaliyetini de eklersek ortaya ünlü bir şâirden ziyade ilmiye tarikine intisab etmiş ve bu alanda başarılı olmuş “kemâlât-ı zâtîye” sahibi bir müderriş¹⁴ portresi çıkmaktadır¹⁵.

14 Nedim’in mezar taşında bile sadece bu yönüne temas edilmiştir:

Nedim Ahmed Efendi kâri tadrîs idi rûz u şeb
Ulûm içre kemâle ermiş idi ol safî-meşreb

Ömer Yaraşır, *Nedim Divanı’nın Tahlili*, Basılmamış Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne 1996, s. IX. İbrahim Alaaddini bu ifadeler yanılmış olmalıdır ki bu mezarın XX. asır başlarında farklı bir hüviyet kazandırılan Nedim’e âit olamayacağını ileri sürmüştür: “Kezalik nerede medfun olduğu da kat’iyetle malum değildir. Mezarının Üsküdar’da olduğuna dâir öteden beri bir rivâyet vardır. Filhakika Üsküdar’da Karaca Ahmed Mezarlığında Tunus Bağı civarında yine 1143’te vefat etmiş Nedim Ahmed Efendi isminde bir zâtin mezar taşı el-ân mevcut ise de bunun aynı tarihte vefat eden yine o isimde diğer bir müderrişe âit olması ihtimali daha kuvvetlidir ve zâten mezar taşındaki yazıda orada olan zâtin meşhur bir şâir olduğuna dâir ne sarahaten ne de delâleten hiç bir kayıt yoktur”. *Nedim*, İstanbul 1927, s. 8.

15 Bazı araştırmacılar Nedim’in içkiye düşkünlüğünü, zevk ü safâ ile vakit geçirdiğini söylerken Kemiksiz-zâde Safvet Mustafa’nın Tezkiresinde naklettiği bir anektoda işaret ederler. Bilindiği gibi 1197/1783 tarihinde Safayî Tezkiresi ihtisar edilerek hazırlanan bu eserin kaynak olarak bir değeri yoktur. Bkz: İsen v.dgr, *Şâir Tezkireleri*, Ankara 2002, s. 123.

Diğer taraftan Nedim'in şiirlerinden hareketle araştırmacılar bambaşka bir Nedim Portresi çizmektedirler¹⁶. Nedim zevk-peresttir, zevk ve hazzı çok üst düzeyde yaşayan insandır. İçkiye sıhhatini bozacak derecede düşkünlük göstermiştir.¹⁷ Bu dünyaya dört elle –mümkün olsa sekiz elle- yapışan ve öbürünü varlığını hatırına bile getirmeyen bir şâirdir.¹⁸ Hayatını daha dünyevî yaşama gayreti içindedir, Lâle devrinin zevk ve safa âlemlerine katılmaktadır ve çapkındır ve kayıtsız bir meşrebe sahiptir.¹⁹ İbrahim Paşa için yazdığı Hammamiye kasidesinin nesib kısmından hareketle Nedim' in homoseksüel eğilimlerinin olduğunu iddia eden araştırmacılar bile vardır.²⁰

Şiirlerinden hareketle bir şâirin karakterini, yaşayışını kesin çizgilerle belirlemek mümkünse²¹ Nedim'in şiirlerinin yukarıdaki kaynakların anlattığı Mahmud Paşa mahkemesi nâibi Ahmed Nedim Efendi tarafından yazıldığını düşünebilir miyiz? Ortaya şöyle bir soru çıkmaktadır: Şâirleri, söyledikleriyle özdeşleştirmek mümkün müdür ? Yani söylediklerinden yola çıkarak onların ruh alemlerini, hayat felsefelerini, düşüncelerini, ahlaki değerlerini, yaşayış tarzlarını ne derecede sağlıklı olarak ortaya koyabiliriz ? Acaba söylediklerinin bir bölümü âdet ve teâmül (convention) gereği midir ? Eğer şâirleri kayıtsız şartsız olarak söyledikleriyle özdeşleştirecek olursak Şeyh Sa'di gibi bir şâirin hezeliyatına bakarak onun farklı bir portresini çizmemiz gerekmez mi ? Şeyhülislamlık, kazaskerlik

16 Nedim Divanı üzerine doktora yapan Muhsin Macit, Nedim'in şahsiyeti ve karakteri ile ilgili olarak 20. asrın başlarında oluşan bu görüşleri şöyle belirtmektedir:

"Birinci Cihan Harbi'nin özellikle aydınlar arasında yarattığı ruhsal çöküntü, bir bakıma Nedim'in şiirleriyle telâfi edilmeye çalışılır. Böyle bir ortamda Şâir Nedim mecmuası yayın dünyasına girer (Altun 2000: 49-52). İlk sayısının çıktığı 16 Ocak 1919'dan 29 Mayıs 1919 tarihine kadar 18 sayı çıkarılan bu haftalık edebî dergide Nedim'le ilgili yazılar, İstanbul üzerine denemeler, şâirin meşhur şiirlerine nazîreler yayınlanır. Şiirleri tahmis edilir. Millî Mecmua, Nedim nüshasını yayımlar. Yahya Kemal ve Mehmet Halit'in Dergâh'ta Nedime dâir yazıları çıkar. Bu dergilerdeki yazıların ve şiirlerin büyük çoğunluğunda Nedim; çapkın, biraz pervasız, neşeli ve yaşama hazzıyla dolu bir şâir olarak tanıtılır." "Modern Türk Şiirinde Lâle Devri ve Nedim", *Edebiyat ve Dil Yazıları: Mustafa İsen'e Armağan*, yay. haz. Ayşenur Külahlıoğlu İslâm, Süer Eker, Ankara 2007, s. 440. (439-447)

17 Ziya Avşar, "Bir Başka Yönden Nedim", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, no. 12 (Ankara 2002) s. 157, 160. (155-170)

18 Çavuşoğlu, "Nedim'e Dâir", *Türk Dili* c. 53, no. 426 (Ankara 1987), s. 333. (331-344). Çavuşoğlu, aynı makalede Nedim'in bir beytinden hareketle "Bu beyitten anlaşıldığına göre, Nedim Sakızlı bir kızın hizmet ettiği, bu günkü anlamıyla garsonluk ettiği bir meyhanede Sakız şarabı içmiştir" demektedir. a.g.m. s. 335.

19 Ahmet Özer, *Türk Edebiyatında Na'tler*, İstanbul 2008, s. 215.

20 Kemal Silay, *Nedim and the Poetics of the Ottoman Court*, Bloomington, Indiana 1994, s. 102. Silay daha da ileri giderek bu kasidenin muhtemelen İbrahim Paşa'nın talebi üzerine yazıldığını, bir kaynak değeri olmayan bir esere dayanarak da İbrahim Paşa'nın da bu tür konuların gündeme getirilmesinden hoşlanmış olabileceğini ima etmektedir. (a.g.e., s. 102). Silay ayrıca Nedim'i dinden çıkarmağa da çalışıyor olmalı ki

"Zâhidâ ma'zûr tut cildinde siklet var biraz

Gilzetin fehm olunur hacm-i kitâbindan senin"

beytinde geçen kitâbın Kur'an olduğunu söylemektedir ! (a.g.e. s. 83). Halbuki Nedim bu beyitte Kur'an'daki bir ayetten ilham alarak (Cum'a Suresi, ayet 5: ...ciltlerce kitap taşıyan merkebin durumu gibidir) zâhîde kibarca eşeksin demektedir.

21 "Onun hayat anlayışını, duygularını, beklentilerini, sıkıntılarını, sevincini şiirlerine yansımış buluruz". Tunca Kortantâmer, "Nedim'in Şiirlerinde İstanbul Hayatından Sahneler", *Eski Türk Edebiyatı-Makaleler*, Ankara 1993, s. 383.

gibi ilmiye mesleğinin en üst noktalarına erişmiş birçok şâirin meyhane, şarap, zen-perestlik ve özellikle de oğlan-perestlikle ilgili beyitlerini onların hayat hikayeleriyle ilintileyebilir miyiz? Tabii ki hayır. Şâirlerin yazdıklarının bir kısmı kendi duygu ve düşüncelerini aksettirirse de önemli bir bölümü “ o konular öyle yazıldığı için” yazılmıştır. Bu yüzden acaba Nedim’e yukarıda zikredilen sıfatlar bizim yakıştırmalarımız mıdır²² ? Nedim’in şiirlerinin bir dereceye kadar duygu ve düşüncelerini ifade ettiği söylenebilir. Ancak Nedim’in bu duygu ve düşüncelerin fiiliyata döküldüğü bir hayat tarzına sahip olduğunu, böyle bir hayat sürdürdüğünü söylemek başka bir şeydir.

Nedim’in muhallefât kaydından hareketleyse şöyle bir Nedim Portresi çizebiliriz: Mahmud Paşa mahkemesi nâibi olan ülemâdan Şeyh Mehmed Efendi’nin oğlu Nedim Ahmed Efendi, hanımı Ümmü Gülsüm Hanım ve küçük kızı Lübâbe’yle Beşiktaş’ta Tekerek Mustafa Çelebi mahallesinde yaşamaktadır. Boşadığı veya ölen bir önceki hanımından da Rukiye, Hamide ve Ayşe adlı üç kızı bulunmakta ve bunlardan Ayşe adlı kızı başka bir şehre gittiği için kendisinden haber alınamamaktaydı. 1143/1730 yılı başlarında vefat eden Nedim Ahmed Efendi’nin geride bıraktığı serveti, ölümünden kısa bir süre sonra ya kadının teşebbüsüyle küçük kızının hakkını korumak için veya varislerinin talebi üzerine 15 Rebiülevvel 1143/28 Eylül 1730 tarihinde tesbit edilmiş ve değeri belirlenmiştir. Nedim Ahmed Efendi’nin muhallefâtından büyük çoğunluğu dinî ilimlerle ilgili, bir kısmı ise edebiyata dâir kitaplarla, ev eşyası, değerli kürkler, çeşitli takılar, bir Arap cariyeye ve nakit para çıkmıştır. Müderris Nedim Efendi oldukça tutumlu olmalıdır ki öldüğünde 500 000 akçeyi aşan bir servet bırakabilmiştir. Muhallefat listesinden ilk bakışta çıkarılan bu sade, basit, olağan tablonun ancak yine muhallefât listesinin resmettiği bazı farklı çizgileri de vardır. Her şeyden önce Nedim’in bıraktığı servet bir müderris veya kadının geliriyle mütenasib değildir. Evinde değerli eşyalar, kıymetli kürkler bulunmaktadır. Eğer farklı bir yönü yoksa bir müderris veya kadının bu derecede pahalı kürklere sahip olması mümkün gözükmemektedir. Demek ki Mahmut Paşa Mahkemesi nâibi padişahın ve diğer devlet adamlarının sağladığı himaye ortamından olabildiğince yararlanmaktaydı. Pahalı giysileri ve mücevherlerinden anlaşıldığına göre de giyim-kuşamına önem vermekteydi. Mesleğiyle ilgili olarak sahip olduğu dinî ilimlerle ilgili kitapları yanında kütüphanesinde Arap ve Fars edebiyatına dâir eserler de mevcuttu ve bir müderrisin kütüphanesinde tesadüfen bulunmayacak bir de *Tercüme-i İncil* ve İslâm bilginlerinin serbest düşüncelerinden dolayı şiddetle tenkit ettikleri hatta bazılarının küfürle itham ettiği²³ Ebu’l-A’lâ el-Ma’arrî’nin *Saktu’z-Zend* adlı divanı da bulunmaktaydı. Muhtemelen Ahmed Nedim Efendi’nin böyle merakları da vardı²⁴. Kağıthane’de Sa’dâbâd’daki eğlencelere de bizzat katılıyor olmalı ki Nedim Efendi, abdesthanesi, mutfağı olan oniki gözlü büyük bir çadıra da sahipti.

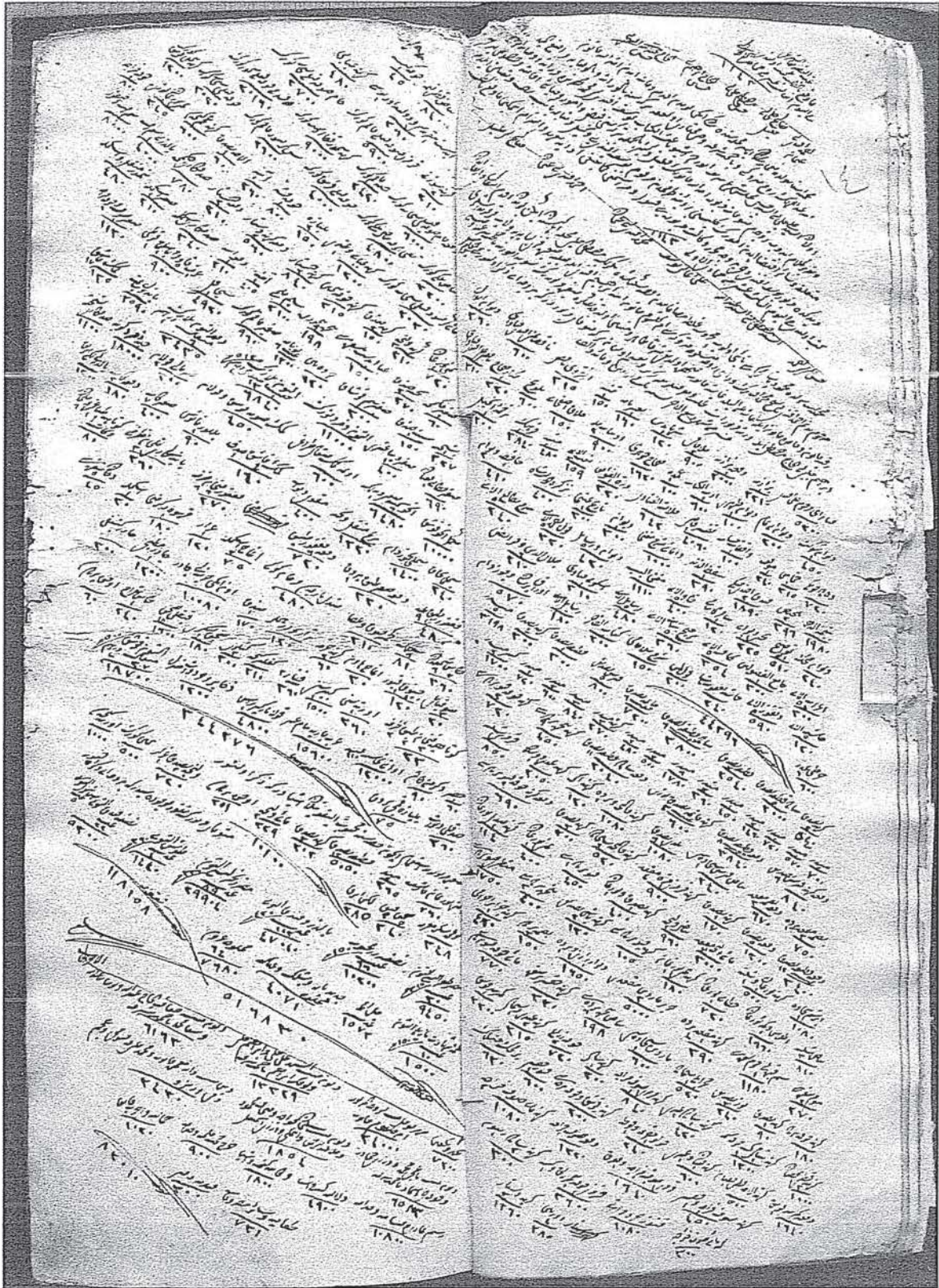
22 “Lâle devrinin dâhî şâiri için hem hayatını hem de eserini kuşatan üç sıfat kullanılır; zevk, neşe ve coşkunculuk. Vâkıa bu niteliklerle, yaşayış tarzı ve şiirleri de örtüşmektedir. Şairin hayatı ve sanatı üzerine eğilen birinin, bu intibalar dışında nitelikler bulması da zor gibi görünmektedir”. Ziya Avşar, a.g.m. s. 155.

23 Sahban Halifât, “Ebû’l-A’lâ el-Ma’arrî”, *DİA*, c. X, (1994), s. 288. (287-291)

24 Burada vurgulamak istediğim husus o dönemde hiç de yaygın olmayan ve bulunması güç olan bu iki kitabın Nedim’in kütüphanesinde tesadüfen bulunmaması gerektiğidir. Nedim’in duygu ve düşünce dünyasını bu iki kitabın değiştirmiş olabileceğini söylemek ise güçtür. Muhallefat listelerindeki

Nedim örneğinde de görüldüğü diğer divan şairlerimizle ilgili tereke kayıtları da bulunup yayınlandığında, tezkire türünden kaynakların verdikleri bilgilerle ortaya konulan divân şâiri tipinin büyük ölçüde değiştiği ve şâirlerimizin hanımları ve çocuklarıyla, sahip oldukları köle ve cariyelerle, okudukları kitaplarla, kullandıkları eşyalar ve aletlerle, ekonomik seviyeleriyle birbirlerinden farklı hüviyetler kazandıkları ve belki de bunun, onların eserlerini daha iyi anlamamıza, his ve düşüncelerini daha doğru tahlil etmemize büyük ölçüde yardımcı olabileceği görülecektir.

kitapları her zaman sahiplerinin okudukları söylenemeyeceği gibi bunları kendilerinin satın aldığını ileri sürmek bile mümkün değildir. (Bkz: Robert Darnton, "Reading, Writing and Publishing in Eighteenth-Century France: A Case Study in the Sociology of Literature", *Daedalus*, c. 100, no 1 (Winter 1971), s. 222 (214-256). Bu yüzden bu tür listelerdeki kitaplardan hareketle sahiplerinin eğilimleri, duygu ve düşünce dünyaları, siyasî ve dinî görüşleriyle ilgili olarak kesin hükümler vermekten ve genelleme yapılmaktan kaçınılmalıdır. Böyle bir yanlış değerlendirme için bkz: Jane Hathaway, "The Wealth and Influence of an Exiled Ottoman Eunuch in Egypt: The Vaqf Inventory of 'Abbas Agha", *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, c. XXXVII, no. 4 (Leiden 1994), s. 293-317. Aynı araştırmacı şu makalesinde de aynı türden yorumlar yapmaktadır: Jane Hathaway, "Exiled Chief Harem Eunuchs as Proponents of the Hanafi Madhhab in Ottoman Cairo", *Annales Islamologiques*, no. 37, Cairo 2003, s. 191-199.

ŞS. Kısmet-i Askeriye 7677.

